

Костенок Андрій Михайлович,
*аспірант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України*

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ

У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, конструюванні реальності та впливають на стан національної безпеки. В епоху гібридних загроз, інформаційних війн і глобальної цифровізації особливої актуальності набуває формування ефективної та етично вивіреної інформаційної політики держави. При цьому концепція справедливості постає не лише як правовий принцип, а як соціально-політична категорія, що забезпечує баланс між безпековими заходами та дотриманням прав людини, зокрема права на свободу вираження поглядів. Саме такий підхід пропонують сучасні дослідники інформаційного права та медіаетики, зокрема О. Задорожній [1], В. Лисенко [2] та інші.

Інформаційна безпека трактується як стан захищеності особи, суспільства і держави від інформаційних загроз, що забезпечується через комплекс заходів у сфері інформаційної політики, права, кіберзахисту тощо. Як зазначає В. Цимбалюк, інформаційна безпека повинна гарантувати не лише захист від деструктивного інформаційного впливу, а й сприяти формуванню критичного мислення в громадян [3]. У цьому контексті роль ЗМІ полягає в тому, що з одного боку, вони слугують каналами інформування та демократичного контролю, з іншого – можуть бути інструментами маніпуляцій, пропаганди або дезінформації, зокрема під час воєнних чи політичних конфліктів. Сучасні кейси медіавпливу в умовах російсько-української війни чітко демонструють потужний потенціал ЗМІ, як у зміцненні національного духу, так і в дестабілізації ситуації через розповсюдження фейкових новин.

Справедливість як етичний і правовий принцип вимагає збалансованого підходу до регулювання медіапростору. Це передбачає як забезпечення безпеки, так і дотримання прав громадян, зокрема свободи слова, права на приватність, доступу до інформації. І. Кушнарєва підкреслює, що без належного дотримання стандартів справедливості державна політика в сфері інформації може скотитися до авторитаризму й цензури [4]. Водночас, абсолютна свобода слова без відповідальності призводить до інформаційного хаосу. Законодавство України, зокрема, Конституція України, Закон «Про інформацію», Закон «Про телебачення і радіомовлення» – містить правові механізми, які закладають підґрунтя для неупередженого регулювання інформаційної сфери. Важливими є також міжнародні стандарти, включно з Європейською конвенцією з прав людини, що гарантує свободу вираження із застереженнями щодо захисту безпеки та моралі.

На думку Н. Костенко та О. Мельника [5], сучасні ЗМІ все частіше стають інструментом гібридної війни, спрямованої на психологічну та ідеологічну дестабілізацію. Соціальні мережі, месенджери та стрімінгові платформи активно

використовуються для поширення дезінформації, вкидання фейкових наративів, зниження довіри до інституцій. Аналітичні дослідження Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки вказують, що понад 70% інформаційних атак РФ на Україну здійснюються саме через маніпулятивний контент у соцмережах [6]. Проблема посилюється низьким рівнем медіаграмотності населення, що робить споживачів інформації вразливими до впливів. Ситуація вимагає не лише технічного реагування, але й стратегічного переосмислення ролі ЗМІ як безпекового чинника. Як зазначає В. Різун, у відкритому демократичному суспільстві інформаційна безпека не може досягатися суто репресивним контролем за ЗМІ, а має базуватися на засадах інформаційної культури, етичної журналістики та свідомого споживання інформації [7, с. 34]. Отже, справедливість у політиці інформаційної безпеки – це не лише правовий, а й моральний орієнтир, що визначає межі допустимого втручання держави в сферу комунікації.

Правове регулювання інформаційної безпеки в Україні формується на основі низки ключових документів, серед яких Закон «Про основи національної безпеки України», Доктрина інформаційної безпеки, Стратегія кібербезпеки. Згідно з цими актами, інформаційна безпека розглядається як складова національної безпеки, що охоплює захист інформаційних ресурсів, недопущення інформаційної агресії та забезпечення стійкості інформаційного простору. Водночас, як наголошують експерти Інституту інформаційного суспільства, правова база потребує оновлення з урахуванням нових технологічних викликів (зокрема, штучного інтелекту, deep fake, бот-мереж). Важливо, щоб нові правові ініціативи відповідали принципам пропорційності та справедливості.

Слід констатувати, що в інформаційній політиці важливо не лише приймати виважені закони, але й забезпечувати їх реалізацію. В галузі медіаправа виділяють такі ключові умови інформаційної політики:

- прозорість прийняття рішень щодо обмеження чи припинення діяльності ЗМІ.
- доступність процедур апеляції та правового захисту для медіаорганізацій.
- підвищення рівня медіаграмотності громадян шляхом системної просвітницької роботи.
- підтримка незалежних, громадських та суспільних ЗМІ як альтернативи олігархічному медіапростору.

Такий підхід сприяє забезпеченню свободи слова та розвитку демократичного медіасередовища, де ключовими цінностями залишаються довіра, критичне мислення та свобода.

Принцип справедливості у сфері інформаційної безпеки - це не лише правова декларація, а практичний механізм забезпечення балансу між захистом держави та правами людини. Він дозволяє уникнути крайнощів - як тотального контролю, так і інформаційної анархії. В умовах постійних гібридних загроз дотримання цього принципу є запорукою демократичного розвитку суспільства, посилення його резистентності до деструктивних впливів та збереження фундаментальних свобод.

Список використаних джерел

1. Задорожній О.В. Інформаційне право України: навч. посіб. / О.В. Задорожній. К. : Юрінком Інтер, 2015. 272 с.
2. Лисенко В.І. Свобода слова та інформаційна безпека: баланс інтересів / В. І. Лисенко // *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. № 4. С. 115–125.
3. Цимбалюк В. Права людини в інформаційному суспільстві / В. Цимбалюк // *Право України*. 2020. № 1. С. 43–50.
4. Кушнарьова І.В. Правове регулювання свободи слова в Україні: монографія / І.В. Кушнарьова. Х. : Право, 2017. 320 с.
5. Костенко Н., Мельник О. Інформаційна безпека та гібридні загрози: аналіз сучасних викликів / Н. Костенко, О. Мельник // *Науковий вісник Інституту інформаційного суспільства*. 2021. № 2. С. 21–29.
6. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Інформаційна боротьба РФ проти України: ключові наративи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua/>
7. Різун В.В. Інформаційна безпека в системі національної безпеки України: навч. посіб. / В.В. Різун. К. : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2010. 176 с.

Кривенко Валерія Вадимівна,
*ад'юнкт кафедри теорії, історії та
філософії права Національної академії
внутрішніх справ*

ПРЕВЕНТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ

У сучасному глобалізованому інформаційному середовищі інформаційні загрози набувають нових форм і масштабів, стаючи одним із головних інструментів гібридних впливів, маніпуляцій громадською думкою та підризу національної безпеки. У цьому контексті превентивна комунікація виступає як стратегічний інструмент, що дозволяє не лише реагувати на інформаційні атаки, а й попереджати їх, зменшуючи їхню ефективність ще на етапі формування.

Превентивна комунікація – це комплексна система заходів інформаційного впливу, спрямованих на запобігання виникненню конфліктів, деструктивних суспільних процесів, поширенню дезінформації та фейків. Вона передбачає не лише інформування, але й активну взаємодію з громадянами, формування довіри до державних інституцій, насамперед поліції.

Інформаційна загроза – потенційно або реально негативні явища, тенденції і чинники інформаційного впливу на людину, суспільство і державу, що застосовуються в інформаційній сфері з метою унеможливлення чи ускладнення реалізації національних інтересів та збереження національних цінностей України